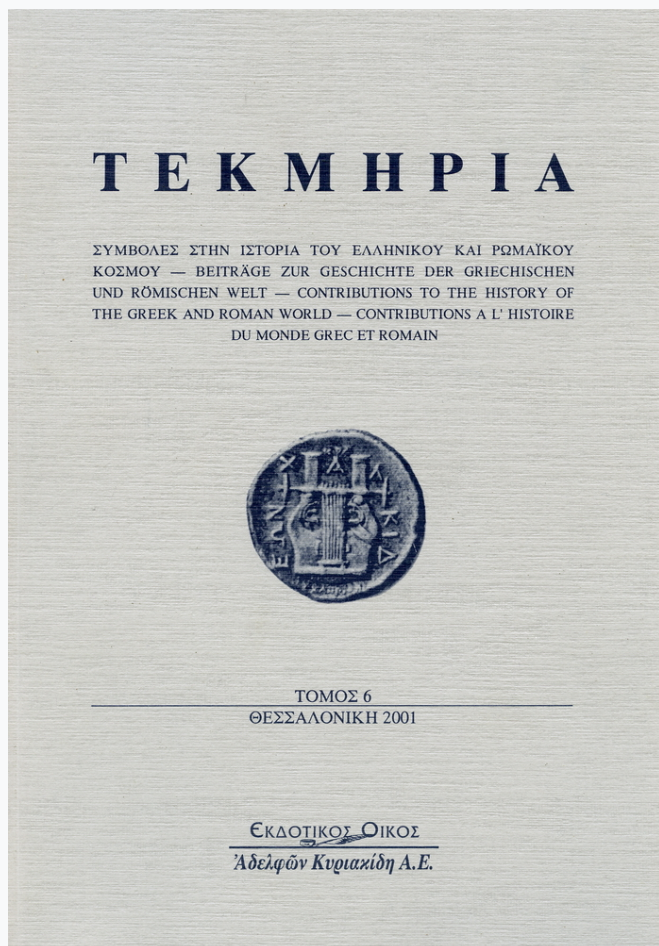

Tekmeria

Vol 6 (2001)

Ένεπίγραφη στήλη με παράσταση ήρωος ιππέα
από την περιοχή των Σερρών

M. ΒΑΛΛΑ

doi: [10.12681/tekmeria.164](https://doi.org/10.12681/tekmeria.164)

To cite this article:

ΒΑΛΛΑ Μ. (2001). Ένεπίγραφη στήλη με παράσταση ήρωος ιππέα από την περιοχή των Σερρών. *Tekmeria*, 6, 9–13.
<https://doi.org/10.12681/tekmeria.164>

ΕΝΕΠΙΓΡΑΦΗ ΣΤΗΛΗ ΜΕ ΠΑΡΑΣΤΑΣΗ ΗΡΩΟΣ ΙΠΠΕΑ
ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΕΡΙΟΧΗ ΤΩΝ ΣΕΡΡΩΝ

Στή διάρκεια ἐργασιῶν κατὰ μήκος ἀγροτικοῦ δρόμου στήν περιοχὴ τῆς κοινότητος Μετοχίου Σερρῶν στή θέσῃ «Λευκὴ Κορυφὴ» ἀποκαλύφθηκε λακκοειδὴς τάφος σκεπασμένος μὲ σχιστόπλακες καὶ κατεύθυνση ἀνατολικά-δυτικά. Στὴ σύντομη ἀνασκαφικὴ ἔρευνα ποὺ ἀκολούθησε διαπιστώθηκε ὅτι ἡ ταφὴ ἦταν ἀκτέριστη καὶ ἀπὸ τὸ σκελετὸ ἀπουσίαζε τὸ κρανίον τοῦ νεκροῦ. Ἀπὸ τὴν ἴδια θέσῃ προήλθαν καὶ τέσσερα συνανήκοντα τμήματα ἐπιτάφιας στήλης τὰ ὁποῖα παρέδωσε κάτοικος τῆς περιοχῆς¹. Ἀπὸ τὴν ἔρευνα προέκυψε ὅτι ἡ στήλῃ ἀποτελοῦσε τὸ ἐπιτάφιο σῆμα καὶ στηριζόταν σὲ λιθοσωρὸ στὸ δυτικὸ ἄκρον τοῦ τάφου στήν πλευρὰ τῶν ποδιῶν τοῦ νεκροῦ. Ἡ ὑπαρξὴ νεκροταφείου στήν παραπάνω θέσῃ εἶναι γνωστὴ μόνον ἀπὸ παραδόσεις τυχαίων εὗρημάτων, καὶ συνδέεται μὲ οἰκισμό ρωμαϊκῶν χρόνων ποὺ ἐντοπίζεται σὲ μικρὴ ἀπόσταση νοτιώτερα τοῦ τάφου².

Πρόκειται γιὰ μαρμαρίνη στήλῃ ἀπὸ λευκὸ χοντρόκοκκο μάρμαρο, τοπικῆς πιθανότατα προέλευσης. Σῶζονται ὅλα τὰ κομμάτια. Στὸ ἐπάνω τμήμα διαμορφώνεται ἀετωματικὴ ἐπίστεψη μὲ ἀνάγλυφο δίσκο ποὺ καλύπτει τὸ κέντρο τοῦ ἀετώματος. Λεῖπει τὸ δεξιὸ ἀκρωτήριο, ἐνῶ ἀποκρούσεις παρουσιάζει τὸ μνημεῖο καὶ στὸ κάτω δεξιὸ τμήμα του. Κάτω ἀπὸ τὴν ἐπίστεψη τὴν ὀρθογώνια μετόπη ποὺ σχηματίζεται μὲ ἔδαφος βαθύτερο ἀπὸ τὴν ἐπιφάνεια τῆς πρόσθιας ὀψης, καταλαμβάνει παράσταση ἥρωος ἱππέα³. Ὁ νεαρὸς ἄνδρας εἶναι ἔφιππος, φορᾷ κοντὸ ζωσμένο χιτῶνα καὶ γλαμύδα τὴν ὁποία παρασύρει πρὸς τὰ πίσω ἢ δύναμη τῆς κινήσεως τοῦ ἀλόγου. Τὸ πρόσωπο ἀποδίδεται μετωπικά, χωρὶς νὰ εἶναι δυνατὴ ἡ διάκριση τῶν χαρακτηριστι-

1. Ἡ παράδοση ἔγινε ἀπὸ τὸν κάτοικο τῆς περιοχῆς Τσαούση Βασίλειο (24-08-96), τὸν ὁποῖο καὶ εὐχαριστῶ θερμά.

2. Βλ. σχετικὰ καὶ Μ. Βάλλα, *ΑΔ* 51 (1996) Χρον. Β2, 576 πίν. 168β.

3. Γιὰ τὶς παραστάσεις τοῦ ἥρωος ἱππέα βλ. *LIMC* VI, 1, (1992) 1019-1081. Γιὰ τὴν διάδοση τοῦ εἰκονογραφικοῦ τύπου στήν περιοχὴ τῶν Σερρῶν βλ. καὶ Β. Μαχαίρα, «Ἡρωικὸ ἀνάγλυφο μὲ παράσταση ἱππέως σὲ καλπασμό» *Σερραϊκὰ Ἀνάλεκτα* 2 (1993) [1998] 27-35. Γιὰ τὶς σχετικὲς ἐπιγραφικὲς μαρτυρίες βλ. Γ. Β. Καφταντζῆς, *Ἱστορία τῆς πόλεως Σερρῶν καὶ τῆς περιφερείας τῆς (ἀπὸ τοὺς προϊστορικοὺς χρόνους μέχρι σήμερα, I, Ἀθήναι 1967, 334-335, ἀρ. 565 (Κρηνίδες) καὶ Χ. Κουκούλη Χρυσανθάκη, ΑΔ 26 (1971) Χρον. 416 (Ἑπτάμυλοι).*

κῶν του, ἐνῶ τὸ ἐπάνω μέρος τοῦ κορμοῦ εἶναι στραμένο κατὰ τρία τέταρτα. Τὸ δεξιὸ χέρι, λυγισμένο στὸν ἀγκῶνα, εἶναι ἀνασηκωμένο καὶ κρατᾷ κυλινδρικό ἀντικείμενο μὲ λαβή⁴. Μὲ τὸ ἀριστερὸ χέρι ποὺ δὲν ἀποδίδεται στὴν παράσταση, πρέπει νὰ κρατᾷ τὰ χαλινάρια τοῦ ἀλόγου, τὸ ὁποῖο εἰκονίζεται σὲ γοργὴ κίνηση πρὸς τὰ δεξιὰ μὲ ἀνασηκωμένα τὰ μπροστινὰ πόδια, ὑψωμένα αὐτιά καὶ χαιίτη. Κάτω ἀπὸ τὰ πόδια τοῦ ἀλόγου εἰκονίζεται σκύλος ποὺ ἐπιτίθεται ἐναντίον κάπρου, ὁ ὁποῖος προβάλλεται κατὰ τὸ ἥμισυ μὲ ἀνασηκωμένο κεφάλι καὶ προτεταμένο τὸ ἀριστερὸ του πόδι. Ἡ παράσταση κλείνει δεξιὰ μὲ δέντρο, γύρω ἀπὸ τὸν κορμὸ τοῦ ὁποῖου περιελίσσεται ἓνα φίδι⁵. Τὸ ἀριστερὸ τμήμα τῆς στήλης καταλαμβάνει ἐλληνικὴ ἐπιγραφή. Ἡ στήλη φυλάσσεται σήμερα στὸ Ἀρχαιολογικὸ Μουσεῖο Σερρών μὲ ἀρ. Εὐρ. Α263 (εἰκ. 1). Διαστάσεις: Ὑψος: 0,40 μ. Πλάτος: 0,58 μ. Πάχος: 0,06 μ. Ὑψος γραμμάτων: 0,02-0,027 μ. Διάστιχα: 0,006-0,01 μ.

*Εἰσιὰς
Παιβ-
ον τῶ
4 εἰδίω
ἀνδρὶ
Διονυσί-
ω vacat
8 μνήμης
χάριν*

6-8. Ἡ στήλη εἶναι σπασμένη στὴ θέση τοῦ ὑψίλου, τοῦ ὁποῖου λείπει ἡ δεξιὰ πλάγια κεραία (στ. 6) καὶ στὴ θέση τοῦ μὲ (στ. 8) || 8. συμπλέγματα N+H, M+H || 9. ἀπολέπιση στὴ θέση τοῦ χῖ, τὸ ὁποῖο μόλις διακρίνεται στὸ λίθο.

Μὲ βάση τὸν τύπο τῆς γραφῆς καὶ τὸ σχῆμα τῶν γραμμάτων ἡ ἐπιγραφή μπορεῖ νὰ χρονολογηθεῖ στὸ 2ο αἰ. μ.Χ., καὶ πιθανότατα στὸ δεύτερο ἥμισυ του. Χαρακτηριστικὴ εἶναι ἡ χρῆση τῶν μηνοειδῶν γραμμάτων ἔνπιλον καὶ

4. Παρόμοιο εἶναι τὸ κυλινδρικό ἀντικείμενο ποὺ κρατᾷ ὁ ἦρωας ἱππέας σὲ ἀνάγλυφο ἀπὸ τὸ Νέο Σκοπὸ Σερρών (Α156)· βλ. *LIMC* VI 1, ἀρ. 513 (2. / 3. αἰ. μ.Χ.), ὅπως καὶ αὐτὸ σὲ δύο ἀνάγλυφες στήλες ἀπὸ τὴν Βέροια καὶ τὴν περιοχὴ τῆς, βλ. Μ. Β. Χατζόπουλος-Α. Γουναροπούλου, *Ἐπιγραφές κάτω Μακεδονίας. Τεῦχος Α': Ἐπιγραφές Βεροίας*, Ἀθήνα 1998 πίν. 209 (3. αἰ. μ.Χ.), 512 (2. / 3. αἰ. μ.Χ.).

5. Γιὰ ἀνάλογες παραστάσεις βλ. καὶ *LIMC* VI 1, ἀρ. 467-484

σίγμα καὶ τοῦ στρογγυλοῦ ὠμέγα καὶ ἡ παρουσία δύο μόνον συμπλεγμάτων. Ὅσον ἀφορᾷ τὸ ὑπόλοιπα γράμματα ἐπισημαίνουμε τὰ ἑξῆς: ἡ ἑσωτερικὴ κεραία τοῦ ἄλφα εἶναι εὐθεία, τὸ μῦ, ὅπως καὶ τὸ νῦ, ἔχουν συμμετρικὸ σχῆμα, ἐνῶ τὸ δέλτα εἶναι ἰσοσκελές. Ἀνάλογο εἶναι τὸ σχῆμα τῶν γραμμάτων τῆς ἐπιγραφῆς τοῦ 146 μ.Χ. ἀπὸ τὸ Κονακενο (περιοχὴ Sandanski)⁶, τῆς ἐπιγραφῆς τοῦ 172 μ.Χ. ἀπὸ τὴν Ὀρεινὴ Σερρών⁷, ὅπως καὶ αὐτὸ τῆς ἐπιγραφῆς τοῦ 198 μ.Χ. ἀπὸ τὴ Νραντζα⁸.

Ἡ ἐπιγραφὴ προσθέτει τρία ἀκόμη πρόσωπα στὴν προσωπογραφία τῆς εὐρύτερης περιοχῆς τῶν Σερρών⁹. Ἡ ἀναθέτρια τοῦ μνημείου φέρει τὸ θεοφόρο ὄνομα Εἰσιάς, τὸ ὁποῖο ἀπαντᾷ γιὰ πρώτη φορὰ στὴν περιοχὴ τῶν Σερρών, εἶναι ὡστόσο γνωστὸ ἀπὸ ἄλλες πόλεις τῆς Μακεδονίας¹⁰. Τὸ πατρωνυμικὸ τῆς Εἰσιάδος, Παεΐβης, ἀνήκει στὴν κατηγορία τῶν λεγομένων «προελληνικῶν» ὀνομάτων, γνωστὸ στὴν Ἀνατολικὴ Μακεδονία καὶ τὴ Θράκη¹¹. Κάποιος Παΐβης Μέστου εἶναι γνωστὸς ἀπὸ ἐπιγραφὴ τῶν Σερρών¹², ἐνῶ Παΐβινη ὀνομάζεται κάποια γυναίκα στὴν Ἀπολλωνία¹³. Στὴν

6. Βλ. *IGBulg* IV, 2303

7. Βλ. Χ. Κουκούλη-Χρυσανθάκη, *ΑΔ* 31 (1976) [1984] Χρον. Β. 311 (πίν. 250γ) [=SEG XXXIV 676].

8. Βλ. *IGBulg* IV, 2311. Βλ. καὶ τὴν ἐπιγραφὴ τοῦ 171/172 μ.Χ. ἀπὸ τὰ Λαγινά: Κ. Rhoimiopoulou, «New inscriptions in the Archaeological Museum, Thessaloniki», στό: *Ancient Macedonian Studies in honor of Ch. F. Edson*, Θεσσαλονίκη 1981, 301-302 ἀρ. 6.

9. Ἡ πλειονότητα τῶν ἐπιγραφῶν τῆς περιοχῆς τῶν Σερρών εἶναι δημοσιευμένες στὸ ἔργο τοῦ Γ. Καφταντζή, βλ. ἀν. σημ. 3.

10. Ἀπαντᾷ στὴ Θεσσαλονίκη, βλ. *IG* X 2.1, 357, (2. αἰ. μ.Χ.), 623 (48 μ.Χ.), καὶ στὴν περιοχὴ τῆς Πελαγονίας: βλ. *IG* X 2.2, 164. Γιὰ τὴ διάδοσή του στὸν ὑπόλοιπο ἑλληνικὸ κόσμον βλ. *LGP* I-III B s.v. Γνωστὸς ἀπὸ τὴν περιοχὴ τῶν Σερρών εἶναι κάποιος Ἰσίδωρος Ποσιδωνίου, βλ. *SEG* XXX 595.

11. Γιὰ τὸ ὄνομα βλ. F. Papazoglou, «Structures ethniques et sociales dans les régions centrales des Balkans à la lumière des études onomastiques», *Actes du VII congrès International d'épigraphie grecque et latine*, Bucarest-Paris 1979, 165· πρβλ. O. Masson, «Les noms théophores de Bendis en Grèce et en Thrace», *MH* 45 (1988) 12 [=OGS II, 611]. Γιὰ τὴ διάδοσιν τοῦ ὀνόματος βλ. καὶ L. Robert, «Les inscriptions grecques de Bulgarie», *RPh* 33 (1959) 229 σημ. 5, *SEG* XLIV 517, ὅπου ἡ γενικὴ Παΐβηδου σὲ ἐπιγραφὴ ἀπὸ τὰ Βάργαλα (2./3. αἰ.). Γιὰ ὀνόματα μὲ δεύτερο συνθετικὸ τὸ Παΐβης βλ. V. Georgiev, «L'anthroponymie Thrace. L'état actuel des recherches», *Pulpudeva* 2 (1976) [1978] 13, 18.

12. Πρόκειται γιὰ τὴν ἐπιγραφὴ Λ21 τοῦ Μουσείου Σερρών, βλ. B. Besevliev-G. Michailov, *Belomorski Pregled* 1 (1942) ἀρ. 19 [=Bull. épigr. 1948, 106], *SEG* XXX 590. Παΐβης ὀνομάζεται καὶ ὁ πατέρας κάποιου Διοσκουρίδου σὲ ἐπιγραφὴ τοῦ 106 μ.Χ. ἀπὸ τὰ Μέταλλα Σερρών (Λ82), βλ. *SEG* XXX 596.

κατηγορία τῶν θεοφόρων ὀνομάτων μὲ εὐρύτατη διάδοση στὴ Μακεδονία καὶ στὸν ὑπόλοιπο ἑλληνικὸ κόσμο ἀνήκει τὸ ὄνομα τοῦ νεκροῦ Διονύσιος¹⁴.

Ἀνεξάρτητα ἀπὸ τὴ διάδοση τῶν ὀνομάτων αὐτῶν ἀξιοσημείωτη καὶ στὴν περίπτωση τῆς οἰκογενείας τῆς ἐπιγραφῆς μας εἶναι ἡ παράλληλη χρή-
ση ὀνομάτων διαφορετικῆς ἐθνικῆς προελεύσεως, φαινόμενο τὸ ὁποῖο εἶναι γνωστὸ καὶ ἀπὸ ἄλλες ἐπιγραφές τῆς περιοχῆς τῶν Σερρῶν¹⁵ καὶ γενικὰ τῆς Μακεδονίας ἀλλὰ καὶ τοῦ ὑπολοίπου ἑλληνικοῦ κόσμου¹⁶.

Ἀρχαιολογικὸ Μουσεῖο
Σερρῶν

Μαγδαληνὴ Βάλλα

13. Βλ. *IGBulg* I, 430 (5./4. αἰ.).

14. Γιὰ τὴ διάδοση τοῦ ὀνόματος στὴ Μακεδονία βλ. Μ. Hatzopoulos-L. D. Loukopoulou, *Recherches sur les marches orientales des Téménides (Anthémonte-Kalindoia) IIe partie*, (Μελετήματα 11) Athènes 1996, 246.

15. Βλ. π.χ. ἀν. σημ. 12. Μητροδόωρο ὀνομάζουν τὸ γιὸ τους ὁ Βεῖθυσ καὶ ἡ Μαντῶ σὲ ἐπιγραφὴ ἀπὸ τὶς Σέρρες, βλ. *SEG* XXX 613 (2. αἰ. μ.Χ.), Νεϊκανδρο ὁ Τόκης καὶ ἡ σύζυγός του Οὐαδέα σὲ ἐπιγραφὴ ἀπὸ τὴν ἴδια περιοχὴ, βλ. *SEG* XXX 612 (2. αἰ. μ.Χ.), Ἀρτεμίδωρο κάποιος Μούκασος, γνωστὸς ἀπὸ ἐπιγραφὴ στὸ Μουσεῖο τοῦ Kjustendil, βλ. *SEG* XXVIII 552, ἐνῶ Διζάπης ὀνομάζεται ὁ γιὸς κάποιου Διοσκούριδου ἀπὸ τὸ Δραβήσκο Σερρῶν, βλ. *SEG* XXX 619.

16. Βλ. σχετικὰ Hatzopoulos-Loukopoulou, *ὁ.π.* (σημ. 14), 171-193. Γιὰ τὴν ἐρμηνεία τοῦ φαινομένου βλ. J. Touloumakos, «Historische Personennamen im Makedonien der römischen Kaiserzeit», *ZAnt* 47 (1997) 219 καὶ Ἡλ. Κ. Σβέρκος, *Συμβολὴ στὴν ἱστορία τῆς Ἀνω Μακεδονίας τῶν ρωμαϊκῶν χρόνων (πολιτικὴ ὀργάνωση - κοινωνία - ἀνθρωπωνυμία)*, Θεσσαλονίκη 2000, 151-156.

SUMMARY

INSCRIBED STELE WITH A REPRESENTATION OF A RIDER HERO FROM THE AREA OF SERRES

A new inscribed relief stele is published in this article. It was found in the site Lefki Koryfi of Metochi Serron. The stele decorated a grave which did not contain any grave offerings. On its right side the stele is decorated with a representation of a rider hero, on its left side it bears an inscription. According to the letter forms the monument can be dated to the second half of the 2nd cent. A.D. The inscription states that this is a grave monument erected by Eisias, daughter of Paeibes, for the memory of her husband Dionysios.

Μ. Βάλλα, Εικ. 1